

ЕРВЕ ЖИВЕН

ФРАНЦУСКА И СРБИЈА: ГЕОПОЛИТИКА НА ИСПИТУ СТВАРНОСТИ

„Војна питања су изузетно важна.”

Шарл Пеги

„Довољно је већати,
Саветници се множе;
Када треба одлучити,
нигде никог нема.”

Жан де ла Фонтен, *Веће ђацова*

Шта је национални интерес, француски или српски, главни чинилац геополитике?

Постоји ли нешто осим личног интереса, којим се водимо у пословању и на тржишту, а којем национални интерес служи само као параван или изговор?

Зашто се, после свих слобода које смо добили, после настанка индивидуалистичког, тржишног и правног друштва, и даље поставља вечито питање безбедности, идентитета и граница?

На крају, шта значи бити Србин, бити Француз, да ли то питање и даље има смисла? Зашто и даље говоримо о геополитици и поново постављамо то питање шта смо „ми” који чинимо државу, који чинимо нацију, питање које је требало да испари негде између срећне глобализације, друштва изобиља за све и фабрике новог човека?

Онај који вечерас пред вама поставља то питање није ни по чему меродаван да га поставља. Ни војник, ни полицајац, још мање дипломата или одборник, ништа више универзитетски професор или стручњак за било коју науку која се може именовати, дипло-

мирати или сертифициковати. Мој једини атрибут је тај што сам питање поставио. Што сам постављао питање током двадесет година размишљања, размишљања које је преточено у шест есеја, објављених у Француској, при издавачкој кући Галимар. Сви есеји постављају исто питање: шта се десило са човековим стањем, чини ми се да је исправно рећи да се то стање – од, рецимо седамдесетих година – променило приликом стварања нове генерације која није постојала претходна три или четири миленијума?

То питање, то је питање стварности. Стварност је наш главни политички проблем, ако не и једини. Стварност, као географија, као историја, као кожа, као тело, као смрт. А од распада СССР-а, од сукоба између Истока и Запада, сви желе да се ослободе те стварности. Од идеје „краја историје” коју је најавио Фукујама, све до сна о унапређеном човеку, од смрти до смрти коју је објавио Гугл, Запад је провео четрдесет година поричући стварност, излазећи из стварности, ослобађајући се стварности. Изашли смо из географије, историје, климе, времена. Године, порекло, религија, пол, језик, култура, идентитет, све се брише пред правним појединцем, који ствара самог себе и који је свемогућ.

Ту се сада налазимо. Желим да кажем да се Европска унија, која жели да изађе из историје, ту налази. Желим да кажем да се западне демократије, које желе да живе у свету где односи моћи више немају значаја, где се порекло, религија, историја више не рачунају, где се ради на брисању граница, где сви причају енглески, ту смо сада.

Питање које се данас поставља је да ли свет прати Европску унију. Да ли свет, то јест Кина, Индија, Сједињене Државе, Бразил, али и Мадагаскар, Судан или Србија прате пут који им је утабан правима, тржиштем и конформизмом и води ка индивидуалистичком рају?

Нисам сигуран.

1. Устоличење појединца негира геолошћу

Шта се дешава?

Највећи изум претходног века није ни атомска бомба, ни информатика ни финансијско тржиште. То је појединац. А најзначајнији политички догађај с краја века је устоличење појединца. Ви, ја, сви ми овде, ми смо правни појединци. Ми се одређујемо, постојимо захваљујући правима која наша људскост наводно даје свакој жени, сваком мушкарцу, од рођења до смрти. Хобс, Лок, а поготово Жан Жак Русо су очеви наших друштава. Жан Жак Русо и његова бајка о уговору између оних који ће заједно створити друштво,

засновано на заједничким слободама, на савршеној једнакости. Небитно што је бајка о човеку који се рађа слободан и једнак неодржива – као што је приметио један француски посланик Националног конвента приликом дебате о Декларацији о правима човека и грађанина из 1789. године, шта чини слободу двогодишњег детета, по чему су једнаки то дете и неки старац? Људски посматрано он је био у праву, али не и правно. Стварањем права, појединац из Декларације о људским правима постаје апстрактно чудовиште, правна фикција, негација геополитике и нације. Али, то је наша политичка стварност.

Та стварност је изузетно значајна. Пошто је постала саставни део позитивног права, Декларација о људским правима стиче изузетну и изненађујућу моћ да нормализује и уједињује. Било је потребно да прођу два века и застрањивање у нацизам и фашизам како би ови лирски и општи текстови, којима нико није желео да да практичну вредност, постали срце уставности, наметнуто свим европским државама, као што су били наметнути Немачкој и Италији. Невидљиви државни удар Уставног савета из 1971. године означио је у Француској крај демократије, коју је засновао генерал Де Гол уставом из 1958. године. Требало је да контроле уставности спрече повратак тоталитарних режима уз помоћ плебисцита, али сада служе да зауздају демократију тако што ће дозвољавати судијама да просуђују законе и да паралишу владавину народа. Судија, који се сада наоружао Људским правима, успева да контролише демократију; шта је правна држава, ако не строг надзор над државом и нацијом?

Иако се изгласава из конформизма, религија људских права на специфичан, заобилазан начин потврђује предрасуде о егзистенцијалној супериорности Запада; свет се дели на два дела, на оне који поштују људска права, нас, добре, и на оне који их не поштују, лоше, оне друге. Ето простог геополитичког решења! И ето начела поједностављивања: ако свет није у складу са правима, треба променити свет!

И решење и начело су добро послужили. О томе могу посведочити Авганистан, Ирак, Сирија, Либија, сутра Венецуела, а зашто не и Русија или Кина! Све ове земље су, или ће бити, жртве права које спроводи табор Добрих! Све ће бити на мети тог оружја масовног уништења, те фабрика сувереног појединца. То је сила која се крије иза глобализације, иза утопије о планетарној демократији, иза авантуре „Стварања нације” и иза арапских пролећа; такође иза царства Добра над којима фондације, невладине организације, ГАФА¹

¹ GAFA – Google, Apple, Facebook, Amazon.

(четири највеће интернет компаније) желе да држе монопол. Права појединца су постала универзални кључ против којих сваки политички режим, свака историјска ситуација, сваки политички избор остаје немоћан.

Оваква стварност паралише геополитичаре. Зашто? Геополитичар анализира опредељења. Он жели да схвати куда дуга историја, порекла, језици, клима, територије, природни ресурси, културе и веровања воде нације и људска друштва. Он проналази везе међу неправилностима. Он објашњава како непредвидљиво постаје сигурно, како се немогуће ипак дешава. Он је знао како су дешавања 11. септембра била могућа. Он је говорио да Башар ел Асад неће пасти за шест месеци. Он је знао да поморске силе неће никад допустити да се кинеска Иницијатива појаса и пута такмичи на копну са поморским путевима које оне контролишу. Он најављује да ће откуп савести, обичаја и убеђења новцем Европске уније бити веома скуп, и то не у новцу. Он упозорава: друштво послушности, конформистички медији, могу да створе само незнање и уобразиљу. Он нас опомиње да немачки безобразлук и даље живи у најбољим европским нацијама, као што су Грчка и Пољска. Он се чак усуђује да каже да жена није као сваки други мушкарац, и да се историја као и природа свете ако их игноришемо.

Друштво појединца, оно које жели да на планети земљи постоји само правни појединац, највећи је непријатељ геополитике; у очима оваквог друштва, геополитика и не постоји. Јер ако је само појединац историјски субјекат, зашто марити за алавите, шиите, суните, све демократе на власти? Наиме, Пол Бремер, амерички проконзул за Ирак, није ни познавао разлику између ових религија. Пошто је историја заборављена, зашто бисмо се сећали да је ОВК била на списку терористичких организација, пре него што је постала драгоцен савезник Европске уније? Пред Хезболахом је лепа будућност. Пошто су границе превазиђени антиквитети, зашто бисмо размишљали о приливу избеглица са југа Медитерана, зашто бисмо говорили о трговини људима и организованом робовласништву? И зашто бисмо помислили да ће се Руси пре потући него постати Американци као и сви други, и да Кинези неће прихватити поделу Кине на аутономне покрајине?

Оваква негација политике, историје и природе настала је из либералног пројекта, из пројекта ослобођења човека као институције, који треба да одвоји човека од природе, од порекла, од судбине. Свуда је на делу овај пројекат који под окриљем економије и неограниченог раста обећава улазак у бољи свет. Најављује се крај нација, које су дале основе демократије, а оптужујемо их за сва зла која су обасула Европу у двадесетом веку. Зашто би постојала

Француска, зашто Србија, ако постоје само појединци у потрази за својим апсолутним интересом?

Много сазнајемо из речника економске мисли: нације постоје само као крути, груби појмови, архаизми, који успоравају пословну трку. И више од тога, не постоји могућност да једно друштво уједињено као нација одлучује о споразумима међу својим члановима ако се они противе праву, конкуренцији или тржишту. Не ради се о томе да ли ћемо ми, у Француској, или у Србији, одлучивати о нашим законима и да ли ћемо их примењивати, ради се о томе да морамо да се усагласимо са универзалним законима и моралом, и да са тим усагласимо остатак света. Када је прошлог јануара НАТО изјавио да ће такође бити организација за одбрану права жена, када је светска штампа покренула кампању да се осуде Бахами што су поништили закон којим се легализовао истополни брак, тада је индивидуални либерализам ушао у сукоб са политичком слободом, слободом сваког друштва да одреди шта је брак, шта су права жена итд. Чувена изјава Маргарет Тачер – „Нема алтернативе!” – постала је главна реч сваке политике, управо у оним областима где је политика тежила да створи услове за постојање алтернативе. Занимљиво је приметити колико је значајан утицај америчког права, екстратериторијалности америчких закона: суд увек мора дати предност успешном вођењу послова.

Наша тренутна геополитичка ситуација је, у великој мери, резултат сукоба, не толико између конкурентних економских интереса, колико између либералног индивидуализма и политичког либерализма. Изјава Бенжамена Констана из 1819. године нам све говори: „Политичка слобода је систем Старих, слобода појединаца, то је систем Модерних!” Свако друштво које се дефинише својом садржином, религиозном, етничком, националном, историјском, у борби за преживљавање бори се са индивидуалистичким друштвом, које жели да се ослободи сваког колективног садржаја, и да се свако друштво дефинише само према томе колико је усклађено са правом. „Посуда без садржаја”, како је шпански филозоф дефинисао Европу.

Највеће политичко изненађење двадесетог века је надмоћ индивидуалног либерализма и правне државе који постају политички обрасци овог века, а држава и нација су потчињене праву. Ова надмоћ је учинила да је либерализам надјачао све облике тоталитаризма и да је угасио религију западне Европе, која је гурнута на маргине друштва. Ова надмоћ долази из индивидуалног удруживања свих оних којима је обећан бољи живот – и којима је то обећање испуњено. Стално, опште и снажно побољшање услова живота невидљиви је цемент уз помоћ којег индивидуалистичко друштво држи своје чланове чвршће него вера своје вернике, или идеолошки

занос своје активисте. Осим што обезбеђује материјално задовољство живља, раст мора обезбедити и мир. Огист Конт је то рекао 1822. године („Војни циљеви су део старог система, а индустријски циљеви део су новог”): модерни либерализам обећава да ће рат против непријатеља у одбрани своје територије или због освајања нове бити замењен новим ратом науке против природе или тржишта против бесплатности, све у име економског раста и материјалног изобиља. Мир који су створили трговци и банкарџи мора обезбедити задовољавање жеља, као и безгранично задовољство потрошача. У данашњем друштву свет је савез између економског раста и права која обезбеђују услове за тај раст; ко би се усудио да доведе у питање религију развоја? Хероји и мудраци су такође скинути са пиједестала; човек је жртва похлепе, жеља, потраге за богатством, то је човек који користи привредном расту! Емоције, самилост, добронамерност, то доноси политичке одлуке, много боље него хладни разум, због тога се дозвољава свако уплитање у унутрашњу политику, без обзира на суверенитет. Овај покрет и даље делује, а то деловање је видљиво у глобализацији која пружа напред своје пипке. Овај покрет још није замро.

Знатне су стратешке последице ове политичке трансформације. Ми размишљамо, стремимо, управљамо, планирамо у оквиру либералне парадигме, која подразумева неограничени раст и изобиље за све, као и предност економије над друштвом, у смислу мира, универзалности и напретка. Последице су збуњујуће. У оваквој парадигми Француска, као и Србија, мора нестати, мора да се стопи са Европском унијом, која је пролазни облик америчког светског царства.

2. Ка њоновном оџкривању сџварноџ свеџа!

Либерални сан се лоше завршава. Свет не напредује путем који му је задат у Вашингтону, Бриселу или Хагу.

Недавно је Велика Британија одлучила да направи Министарство за друштвену изолацију, до те мере је самођа постала друштвена патологија. Више од половине житеља Лондона живи само, све веђи број нема функционалних односа са другим људским биђима, на послу, у радњи итд. Поред тога, тређина младих од 14 до 20 година проводи шест сати испред екрана!

Рођен сам у свету у којем је бар два или више говорника користило преко 14.000 различитих језика. Живеђу у свету где ће мање од 1.000 језика имати два или више говорника. Свако зна да је језик као библиотека, наш свет спаљује наше библиотеке брже него што су варвари спалили Александријску библиотеку и њене грчке и латинске драгуље.

Скуп о светској исхрани који је одржан у Обору, у Кини, октобра 2017. године, обелоданио је да је заступљеност пољопривреде помогнуте хемијским средствима трипут увећана у протеклих двадесет година и да су последице претеране експлоатације земљишта пред нама: за десет година ће трећина обрадивог земљишта постати јалова. А укупна маса пластике присутне у океанима ускоро ће надмашити укупну масу рибе!

Деца проводе више од шест сати дневно – шест сати! – за видео игрицама и не могу више да препознају лица својих родитеља или пријатеља; људско лице је постало униформно! Ово је исти феномен који погађа европске путнике у афричким земљама, где свако одмах препознаје којем од двадесет или тридесет етнија припада његов саговорник: постали смо слепи на етничке разлике. Наша деца постају слепа на људске специфичности. Свет је лепши на екрану.

Налазимо се на одлучујућој прекретници. Оно што мучи Француску, као и остале земље Европске уније, оно што подрива утопију сувереног појединца и правног друштва то је јасна чињеница: историја је важна, колективни идентитети су важни, географија је важна, а културе, као ни религије, не могу се расплинути на тржишту. Оно што је покренуло окретање либерализма ка нечему другом, што још увек нема име, то је ово откриће: нема довољно ресурса за све. Свет нема неограничене ресурсе на свом располагању. Урушавање живих система, биодиверзитета, плодности земљишта, прети људском животу и наш модел безграничног раста осуђује на пропаст. Парализа изазвана неограниченим растом попушта. Екологија се не односи само на ситнице, птичице и пољско цвеће, односи се на свеукупан живот, јер кад нестану птице и цвеће, и човек може нестати.

Либерални индивидуализам је осуђен на пропаст. Време „ја па ја” се завршава, почиње време „нас”, јер нико неће преживети сам ово доба које је у најави. Нико се неће сам суочити са кризама које долазе. Заједнице, нације и народи осигураће преживљавање својим члановима. Мој вам је савет да не кријете злато у својој башти – живите тамо где вам је породица, пријатељи, блиски људи на које можете да рачунате, то вам пружа најбољу шансу за опстанак!

Ето, то је политички тренутак у којем живимо. У њему не влада сукоб између Истока и Запада, као ни нови сукоб са исламом или арапским светом, чак ни растући ривалитет између Кине и Индије. Овим тренутком влада крај економије какву познајемо, која је доносила свима напредак. То се може објаснити општим напуштањем луде идеје да нам не треба друштво! Као да можемо да живимо без полиције и војске, без цркви и школа, без путева и мостова! То се објашњава повратком ограничења: то нису више техничка

ограничења, већ она која је задала природа и експлоатација природе. Ми смо први људи који су у сваком домену суочени са тиме колико је мали свет и колико смо исцрпили природу. За осам месеци смо потрошили оно што планета може да произведе за годину дана; ми тако трошимо нашу будућност. То је неочекивана друга страна медаље тоталитаризма економског раста. Готово је са обиљем и са слободним и бесплатним коришћењем природе. Готово је и са благонаклоношћу, даровима и лепотом које нам је природа дала. А то ће се највише осетити у Европи, која се свим силама труди да негира неизбрисиве трагове које остављају сукоби, да сакрије насиље проистекло из страсти или интереса, овој Европи су толико страни прави разлози због којих се човек бори или за које умире, да она жели да заборави да светост почиње тамо где се животи стављају на коцку – када су људи спремни да убију или да умру.

Изнаенађење је велико. Када се напусте односи снага и интереси у име сажалења и добронамерности, настаје неред, мржња и хаос којима разум више не влада. Када појединац доноси одлуке вођен само својим жељама, суочен је са нестанком виталних добара, и наступа смрт. Сазнање да је смрт ту, увек ту, да је могућа, да може чак настати из оне силе која нас вуче напред већ три века, то је највеће и најсилније изненађење глобализације.

Потчињеност правима неодређеног појединца: то не жели да постане већина муслиманских земаља, које политику својих друштава уређују у складу са исламом, са законом и препорукама који долазе од Бога. То не жели за себе Русија, која своју националну независност уздиже на мистични, готово религиозни ниво. То не жели ни Индија, која је створила неочекивани спој између изузетног техничког напретка и хиндутве, друштвене организације од памтивека старе! Бројне земље Европске уније умерено се противе овом потчињавању, то су земље на маргини Уније, оне које не желе да продају своју душу за буџет Уније или НАТО-а. Као што ми је говорио бивши министар одбране Пољске: „Руси нису успели да скину крст са школа, па неће ни бриселски чиновници; макар ми то скупо платили.” Додајмо да је један од разлога избора Доналда Трампа управо био и тај: републикански бирачи не желе да буду појединци као и сви други, они се подређују специфичностима које нису само правне, и они неће пристати да се промени природа Сједињених Држава, као што им намеће владавина људских права.

Стигли смо до тренутка где свако ко гледа уназад, процењује своје грешке, плаши се будућности.

Какву су грешку починиле Европска унија и Сједињене Државе тиме што су изневериле Реганова обећања Горбачову, као и она која је дао Буш, Џејмс Бејкер, Ворен Кристофер, Кол, и тако гурнуле

Русију у савез за преживљавање са Кином, и то све да би се оправдало постојање НАТО-а?

Каква је фатална грешка била покретање исламског фундаментализма, тиме што је измишљен Бин Ладен у Пешавару, тиме што су се делили новац, средства и жеља за ратом групама које постају стручњаци за растурање држава и организованих друштава?

Каква је грешка рушење режима Садама Хусеина и Моамера Гадафија, кршењем свих резолуција Уједињених нација, зарад државних лажи, у тренутку када су ова два режима одлучила да се одрекну нуклеарног оружја? Да су имали бомбу, и даље би постојали: цео свет је научио лекцију, Запад ће то ускоро осетити, јер је светска трка ка нуклеарном наоружању поново почела!

Каква је заслепљеност принципом „два света, два аршина!“? Ако једни имају приступ нуклеарном наоружању, без правила и без договора, зашто не би и комшије имале иста права? Зашто се изазива Иран, и тиме учвршћује позиција фундаменталиста, у тренутку када та земља само жели да се отвори, да напредује, да размењује?

Како је глупа та слободна размена која је омогућила нашим конкурентима да прибаве све западне технологије, да их копирају, да их побољшају, и да поплаве Запад производима које он сам више не зна да направи, иако су неопходни!

Какву је грешку починила Европска унија када је за мету узела нације, растурајући оно што је била европска снага, модел националне државе је постао светски политички модел, вративши се срамном моделу империје, неспособна да се одвоји од оног што није њено, да каже шта припада Европи а шта не, негирајући тиме оно што је њој својствено и своје хришћанске корене у име лажних обећања англосаксонских банкара и трговаца! Када је изабрала да слуша наређења НАТО-а уместо да се продуби, Европска унија је изгубила прилику да створи европско јединство, које сада живи ван ње, а може једног дана да се окрене и против ње.

Још је већа глупост била веровати да ће, ако буду куповали наше производе и усвоје наше системе и технологије, истог трена постати западњаци као ми, да ће прихватити наше вредности, наше право и нашу културу, као да се култура и цивилизација могу растопити у трговини!

Каква нас је заслепљеност могла уверити да ће глобализација користити свима, иако је направила милијардере од оних који су одузели посао својим комшијама и уништили своје провинције?

Највећа грешка је друге врсте: грешка је заборавити да појединац постоји само у друштву. Мало подсећање на кинеску мисао могло би нам помоћи. Када Конфучије пише „човек“, постоје два карактера: човек не постоји сам. Човек је увек „човек-у-друштву“.

Ја постојим само кроз другог. То су сачувале разне културе, неке су чак увеле принцип колективне одговорности, што нас шокира; нико не постаје делинквент или терориста сам од себе, породица, пријатељи, средина, сви су одговорни!

Радикални индивидуализам уништава ту „основну пристојност”², коју је Кристофер Лаш тако лепо анализирао као право не-економско богатство ниже класе, капитал чија се вредност изражава у структурама, односима и понашању, што, на пример, чини да радници, нижи чиновници и занатлије устану против напуштања своје земље и својих корена. Заслепели су нас механизми који гарантују мир у нашим друштвима, и који су само друга страна медаље конкуренцијске економије и рата против свих нас: то функционише зато што људи нису рационални идиоти – када то постану, финансије експлодирају. Зато што се неки, право говорећи – многи, чврсто држе превазиђених појмова попут заједничког интереса, поштења у размени, искрености, љубави према добро урађеном послу, појмова који су страни тржишту, може да се успостави минимум поверења, толеранције и прилагодљивости на тржишту. Они на себе преузимају неугворену одговорност да воде рачуна о функционисању заједнице; они улажу прећутан рад, без ког се друштво блокира.

Нема сумње што се тога тиче: претње по демократију не долазе само споља већ и изнутра, од сила које су јој неопходне, а то су право, појединац, либерализам, али то су силе које прете да превазиђу демократију и да изроде нешто друго, што креће од демократије, али то више није. То је крај Европе. Више се не поставља питање да ли се ради о слабостима демократије, стигли смо дотле да се либерализам окренуо против демократије, с једне стране, а с друге, либерализам је из уништавања нација покренуо деструктивне силе које омогућавају народима да реагују. Све у свему, после свих тих ослобођења, не знамо шта ћемо са својим слободама. И после свих тих проглашавања људских права, не знамо шта чини човека.

3. Шта нам следи?

„Све се мери БДП-ом,
осим оног за шта вреди живети.”

Боб Кенеди, говор 18. марта 1968, недељу дана пре атентата

Уз историју, географију, демографију и науку о ресурсима, геополитика постаје најнеопходнија, а истовремено и најделикатнија наука. Толико је лажних података, толико измаштаних убеђења, толико замака изграђених у песку.

² Common decency.

Интелигенција је први изазов пред којим се налазе Европа, Француска, Србија. Ако се почетак наше модерне политике налази у Макијавелијевим речима – треба посматрати стварност ствари, а не оно што се о њој говори – наш најхитнији посао је повратак на ту стварност ствари, и одвајање од коментара, тумачења и конформизма. То је и најтеже. Предрасуда о моралној супериорности и монопол над Добрим које свако себи тако лако приписује, и од којих се тако тешко одваја, наши су највећи непријатељи. Западна уобразиља заједно са незнањем одваја Запад од остатка света. Слабије познајемо како функционише руски државни апарат него у доба Никите Хрушчова или Леонида Брежњева – зато што је стигао крај историје, и зато што су исти као ми! Не знамо ништа о религијама, стигли смо дотле да свако јавно показивање светог бива пријављено антитерористичким јединицама. Не видимо шта се дешава на Балкану, где су нам све земље стопљене у једну целину, јер су Европљани, као и ми; треба рећи да је, по наређењу НАТО-а, Европска унија управо објавила да ће наставити са поступком приступања шест земаља, иако је њен председник најавио 2016. године да неће бити приступања пре 2025! И настављамо да будемо потчињени догми слободне размене, иако рат валута, рат норми, правни рат изузетно брзо зидају невидљиве границе које деле свет!

Како би на овај изазов одговорила, Европа мора да дефинише нову секуларност, ону која одваја државу од економије. Економија не чини друштво, а још мање нацију. Економијама је добро, док се друштва распадају – погледајте Сједињене Државе и сталне масовне пуцњаве, погледајте Велику Британију и повратак у беду прве индустријске револуције! Друштва су устоличена када нису везана за економију, то је с једне стране тачно за она друштва која називамо „примитивним”, то је случај са Африком и Латинском Америком. Европска унија, Унија тржишта и за тржиште захтевала је да економија направи друштво – да растом и изобиљем замени заставу, историју и идентитет које нема. Њен неуспех се налази у томе што није могла да сваког сведе на његову економску функцију, јер се свако друштво прво одређује добрима која се ни не купују ни не продају, већ се дају и преносе! То је неуспех западног рационализма, као и контрактуализма и модерног конструктивизма – то јест идеје да цело друштво функционише на основу уговора; то је неуспех друштва као конструкције независних појединаца. То је неуспех борбе Уније против нација, упркос томе што се баш кроз нацију и Французи, и Италијани, и Грци и Срби остварују као Европљани.

Ако је геополитика наука о односима људских друштава у свету таквом какав је, која питања она мора да постави за будућност?

1. Прво питање тиче се нашег преживљавања. Урушавање живих система је пред нама. Неће бити довољно за све. Вода, земља, ваздух постаће изузетно битне теме политичких расправа, јер живот је у питању. Поставља се питање приступа виталним ресурсима, питање власништва над тим ресурсима, као и самог живота, приступа, поделе и цене живота. Живот, то јест територије, клима, дрвеће, биљке и животиње, такође и сећање, страсти и идентитет. Нисмо завршили са говором о земљи која нам је под ногама. И даље смо рођени негде: нисмо рођени ван тла. Обрнуто од виртуелног, дигиталног и података: све док се увек и свуда налазе осредње замене за живот, свака упечатљива представа живота добиће нечувену вредност. Милијардери из Силицијумске долине не купују случајно плаже у Мозамбику, шуме на Новом Зеланду, један кинески милијардер желео је да купи... Исланд. Није случајно дошла идеја да се пресече пролаз цеви кроз Сирију, да се блокира Јужни ток, да се приватизује поморски сектор. Тек почиње трка на права добра. Свако друштво којем је стало да се одупре мора да удвостручи и дигиталне и аналогне процесе. Свако друштво које се брине за коефицијент интелигенције своје деце мора да управља простором без мреже, без конекције, ван дигиталног. Ако желите да ваша деца знају нешто важно, нека расту са кућним љубимцима, са кокошкама, зечевима, нека виде како расте дрвеће и отвара се цвеће!

2. Подразумева се да ће доћи до повећања броја конфликта. Неће бити за све у овом малом свету где се све пребраја и реткост је; а ускоро ћемо се поново наћи у условима у којима су се створила политичка друштва, која су настала, још пре пет или шест миленијума, у Месопотамији, у којој се живи у складу са плимама Тигра и Еуфрата, у Египту, који живи од бујања Нила, од потребе да се преживи. Сви предуслови за будуће конфликте већ су ту, да се више ни Кина ни Индија, ни поновно покретање „ватрене линије” која иде од Талина до Македоније и до Косова, ни провокације НАТО-а, не могу објаснити без ових сукоба. И ето зашто Кина финансира инфраструктуре у Европи и Азији, ево зашто се амерички надзор губи у Латинској Америци, зашто Русија ставља своју заставу на Арктичка острва! Главни геополитички чинилац није држава, већ нешто друго: то су климатске промене и исцрпљивање ресурса. То је одлучујући фактор свих будућих поремећаја: они су већ ту – од Кипра до Либана и од Кинеског мора до Индијског океана, не видимо их само ако смо сувише стидљиви. Морамо се заиста потрудити како бисмо се одвојили од готових идеја, спремних за либерално мишљење, поготово да би се размишљало о праву, о мешању права у економију, да би се створила валута, да бисмо мислили на оригиналне називе и етикете за старе производе. Ко може

занемарити то да су, на пример, Рокфелери уништили све традиционалне лекове, како би обезбедили данашњи успех великим индустријама лекова?

3. Оно што одржава мир већ педесет година, стално продужавање обећања благостања, и универзална представа о друштву изобиља, то ће изазвати рат сутра. Треба се суочити са стварношћу: политика емоција и лепих осећања убила је више људи и посејала више разарања него политика националног интереса и неутралности. Неодређени хуманитаризам је најгора претња човеку.

Садашњост је жираровска, она представља пропаст миметичких претензија. Опасност долази од неограниченог проширивања истих принципа који су чинили нашу снагу. Проширили смо у свету принцип неограниченог раста и безграничне жеље, које се подразумевају. Из њих извлачимо неограничене тежње зарад ограничених добара, која користимо и у коришћењу претерујемо, изазивајући незадовољство, огорчење и мржњу. Мимикрија жеље је страشان механизам којем ће на пут стати религија, држава и нација. Оне су то и урадиле, организујући начине да избришу насиље, да га прекрену и сублимирају. Управо овим ограничењима неограничен раст жели да стане на пут, а либерални пројекат овај систем напада и тако пред нама оставља цео људски род – то јест рат између свих нас. Жираровска машина се покренула, и она је покренута у свету без граница, то јест у свету где може потпуно да уништи.

Ново питање се односи на легитимитет конфликта. Сирија, суверена држава, да ли она може да одбрани своју територију и своје јединство? Северна Кореја, суверена држава, да ли она може да одлучује о оружју за своје преживљавање? Србија, Француска, да ли оне имају право да бране своје границе, да одлучују о условима приступања њиховој територији и о добијању држављанства? Европска унија, унија суверених земаља, да ли она може да одлучи о својој спољној безбедности, да ли може да одлучи о границама и о народима које пушта на своје земљиште? Наш либерални свет не подноси екстериорност и жестоко се баца на укидање свих правих разлика, које носе неприхватљив ризик нечег страног и некаквог просуђивања; какво је то признање које се крије иза сталних понављања да су наше вредности, начин живота, наше тржиште у ствари универзалног карактера! Одбијамо да признамо да постоје разлике у интересу између држава, заједница, скупина, да су те разлике легитимне, да се у одређеним случајевима може појавити опасност од рата. Ако слобода и част не вреде ратног ризика, смртног ризика, онда су изгубљени и слобода и част. Нешто постаје светим онда када ја одлучим да више од свог живота волим нешто или неког. Алегорија о господару и робу није изгубила на актуелности: европске нације које су деле-

гирале своју безбедност неке споља, које толеришу стране интервенције на њиховој територији, нису достојне живота. Они који више воле своју безбедност од слободе изгубиће и једно и друго.

Закључак

Живимо у невероватном политичком тренутку, оном у ком Европа у раљама Уније жртвује принцип стварности који ју је толико далеко одвео. Сазнање да је све релативно, да су компромиси увек бољи од апсолутног, да највеће несреће увек долазе из потраге за великим идеалима, да су модернизација, уздржљивост и равнодушност такође важне особине у међународној политици, све је то скупо плаћена лекција и требало би да стоји као веза, посредник, путоказ. Тежак пут, животни пут. Немамо времена. Са колико силе једнообразни свет, људско тржиште, распад свега што је колективно – разара свет, са још више силе и више моћи удаљавања и различитости ће повратити диверзитет, удаљавање и различитости. Са још већом упорношћу ће Европска унија ослободити нације од америчке колонизације, још насилније ће те пробуђене нације створити нову Европу, са Унијом или без ње, која је прелазни облик за њихово преживљавање. Ево времена непоходне дискриминације, спасилачких граница и плодних подела.

Ако треба назначити неки геополитички прелом, то би био следећи – рат који се води против природе од прве индустријске револуције постао је прави рат против преживљавања човека. Последице тог рата, и последице тих последица још увек нас достижу: криво нам је због последица, али славимо узроке. Као и свака претња преживљавању, ствара се нова подела света између оних који желе да преживе заједно, и који буде старе поделе, некада изгубљене, али суштинске. Та претња дира у срце европске уникатности која жели да нас убеди да се бескрајно може куповати комфор мира од својих пријатеља, и да се то може наплатити пријатељима. И тај велики рат у времену мира, који се води у општем незнању, има велике шансе да изазове мале и велике конфликте, који се неће решити лепим паролама, добротом, вредностима, јер ће одговарати на овај вечити циљ свих људи организованих у нације; циљ заједничког преживљавања и слобода да се изабере своја судбина.*

Превела са француског
Јелена Николић

* Предавање одржано у Матици српској, у Новом Саду, 23. фебруара 2018. године.